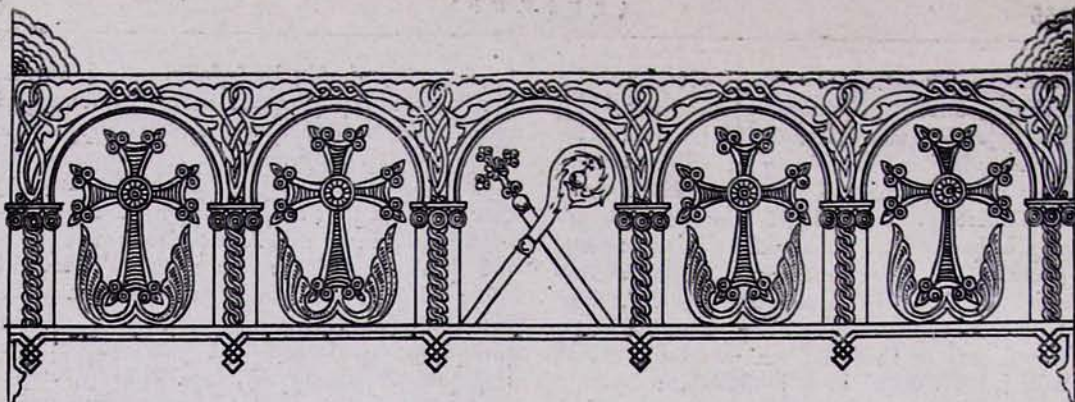

Ք Ա Ր Ո Ջ

ԵՂԻՇԵ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԵՐՏԵՐՅԱՆ

(Պատրիարքական տեղապան Նրուսադեմի հայոց)

Մ Ե Կ Ք Ա Ն Ք Ա Ր Ս Տ Ա Ց Ո Ղ Ը

«Մատուցեալ և որոյ զմի քանքար
առեալ էր»:

(ՂՈՒԿ., ԻԹ 20)

ենք քիչ անգամ իրապես կհամա-
կրինք մարդոց, որոնք ամենուն
կողմէ գովասանքի կարծանա-
նան: Այս տեսակետէն հատկա-
նշական է հուլն քաղաքացիին խոսքը, Արիս-
տիդեսին, խեցեւծիոյ մը առիթով: Հուլն քա-
ղաքացին, որ գրել չէր գիտեր, Արիստիդեսին
երկարեց խեցիի կտորը և խնդրեց, որ վրան
Արիստիդես գրվի. երբ այս վերջինը հարցուց
իրեն, թե զինքը կճանչնա՞ր, ոչ պատասխա-
նեց հուլն քաղաքացին. ինչո՞ւ ուրեմն դեմ
կքվեարկես, հարցուց Արիստիդես. հուլնը
պատասխանեց, թե ա՛լ հոգնեցանք իր մա-
սին լսել, թե արդարակորով անձ մըն է:

Արդարեւ, հոգեբանական և նշմարելի իրո-
ղութուն է, որ արդար, խոհեմ, պարկեշտ,

և ազնիւ հատկութիւններով համբավւած
մարդեր շատ հաճախ մեզ չեն շահագրգռեր, և
եթե այս վերջինները վտանգի մը հանդիպին,
իրենց պարագան մեզ չի հուզեր: Մինչդեռ,
դատարկապորտ մը, որ ոչինչ ունի լավ և գո-
հացուցիչ, վտանգի մը պահուն իր հետ կու-
նենա միշտ մեր բարյացակամութիւնը:

Կխորհիմ, թե այս կարգի զգացումով կլեց-
վինք, երբ կմտածենք մեր Տիրոջ կողմէն տրու-
ված քանքարներու և զանոնք ստացող ծա-
ռաներու մասին: Հինգ քանքար և երկու քան-
քար առնողները իրենց շահերով, տեղեկա-
գիրներով և գնահատանքներով կանցնին մեր
աչքին առջեւ, հետո կուգա մեկ տաղանդ
ստացողը, թաշկինակին մեջ ծրարած զայն,
գլխիկոր և վեհերոտ, թոթովելով իր պարտա-

դանցության չբմեղանքը: Ապա սաստը իր Տիրոջ և դատապարտությունը: Այս տեսարանին առջև, հորորդ ծառային նկատմամբ մենք կունենանք խղճահարություն և որոշ համակրանք, երբ ան պատժված կենտրին խավարին ծոցը:

Միտ առաջին զգացումը, որ կծնի մեր մեջ երրորդ ծառայի նկատմամբ, կուգա իր պարզ և համեստ վերաբերմունքին, երբ կփորձեն չբմեղելու իր պարտադանցությունը: Տաղանդ մը միայն ունի, կպատասխանեն խղճ ծառան, ի՞նչ կրնայի ընել անով, ի՞նչպես կըրնայի մոտենալ սեղանավորներուն և լուսայափոխներուն մեկ քանքարովս, և մանավանդ ի՞նչ հաջողություն կրնայի ունենալ այդքան նվազ գումարով: Թեև անձիշտ՝ սակայն որքա՞ն համեստ կհնչեն իր բացատրությունները մյուս երկուքին քով՝ որոնք հպարտ գոհունակությամբ կհայտարարեն. Տէր, Քու մեղի տված քանքարներուն չափ ուրիշներ ևս չահեցանք:

Անդրադառնալով մեկ քանքար ստացողին, պետք է ըսել, թե կյանքի մեջ երբ մարդիկ զգան, թե իրենց ունեցած խելքը, պատահությունը և ուժը արժեք և նշանակութենե զուրկ է, տակալ անոնք կկորսնցնեն իրենց ինքնավստահությունը, քաջությունն ու ձեռնբերցությունը և որևէ ճիգ չեն ընել կյանքի պայքարին իրենց մասնակցությունը բերելու: Ո՞րքան մեծ է թիվը այս կարգի մարդոց մեր այսօրվան ընկերության մեջ: Նրիտասարդներ, որոնք ճամբա կելլեն մշակույթի մը տիրանալու և զայն նվաճելու հույսով, սակայն իրենց շփումը իրենցմե ավելի մեծ ու տաղանդաշատ ուղեղներուն հետ, ըլլա ներկայի և կամ անցյալի մեջ, ապա իրենց ուղեղի և կարողության սակավությունը զիրենք հուսահատության կմատեն: Նույն պարագան կրնա կրկնվիլ բարեգործական և կամ առևտրական գետիներուն վրա: Մարդիկ ճամբա կելլեն լավ զգացումներով և հառաջադրությամբ, սակայն իրենց ունեցած պզտիկ միջոցներն ու չնչին դրամադուլը անօժանդակ կթողու զիրենք կյանքի մեծ գործառնություններու և մրցակցությանց մեջ, և զիրենք կմատեն հետևաբար լքումի, հուսահատության և անհաջողության: Այս է պարագան շատ մը անհաջողության մատնված մարդոց,

իրենց ունեցած քիչը, անբավականը, զիրենք հուսահատ անգործության և պարտադանցության կառաջնորդի:

Փրկությունը այս կարգի մարդոց կսկսի այն ատեն միայն՝ երբ անոնք կսթափին իրենց թմբիրեն և նոր քաջությամբ մը կփորձեն դիմագրավել կյանքի դժվարությունները, ձեռք բերել կարենալու համար այն կարելի հաջողությունը՝ որ վստահություն պիտի ներշնչի իրենց: Կյանքի մեծ հեղաշրջումներն ու հաղթանակները և քաղաքակրթության հաջողությունը, քանի մը առանձնաշնորհյալներու և հաջողածներու շնորհիվ չէ որ կընթանա, այլ համբերատար ու հավատարիմ ջանքերով առնոց՝ որոնք մեկ քանքար միայն ունին և կամ կրցած են ունենալ այս կյանքին մեջ: Հերոսները չեն, որ կհեղաշրջեն պատմության ընթացքը, անոնց մեծագործությունը սկիզբն է միայն ըլլալիքին, էականը կկատարվի հասարակ մարդոց ջանքերով և միջոցներով: Մեծ գործերը ավելի դյուրին են քան փոքր երեցածները և հասարակ մարդոց ըրածը ավելի ծանր ու դժվար է, քան հերոսներունը, որոնք իրենց ներշնչումովն ու արյունովը կսկզբնաւորեն դայն: Ահա թե ինչու մեր համակրանքը կերթա մեկ քանքար ունեցողին, վասնզի իրեն նմաններու ուսին է, որ կծանրանա կյանքի հառաջդիմություններու դժվարին գործը, եթե միայն իրենք գիտակցին իրենց ունեցած քիչ արժեքին և ունենան հարգանք իրենց անձին նկատմամբ:

Մյուս կողմեն, սակայն, մարդ պետք չէ ինքնահավան ըլլա, կարծելով, թե ինչ որ ինք ունի լավագույնն է. միայն ապուշներն են, որ անայլալ կրնան դիտել ինքզինքնին առանց նշմարելու իրենց թերությունները: Ինքնագիտակից մարդը գիտե իր ուժերուն չափը և զանոնք իրագործելու և օգտագործելու կերպը: Խոսքով շատ դյուրին է ասիկա և սակայն դժվար՝ զայն իրագործելու պարագան: Մյուս կողմեն Աստված մեղի տված է կրկնակ կարողություններ, ճշտորոշելու այս հանգամանքները: Նախ սիրելու և գործելու կարողությունը, հանուն մեր բացարձակ պարտականության, և երկրորդ՝ սիրելու եղբայր մարդերը և ծառայելու անոնց: Այս երկու ուժերուն մեջ կկայանա մարդուն հույսը փրկվելու իր ինքնագիտակցութենէն: Եթե մար-

դը իր ուժերը այս ուղղությամբ փորձելի վերջ, դանոնք անբավարար գտնեն, կիյնա հուսահատության մեջ, սակայն հանկարծ իր ինքնագիտակցության մեջ կհնչեն ձայն մը, կամ աղաղակը եղբայր մարդուն, որ զինքը օգնության կկանչեն, ստիպելով զինքը, որ շմտածն այլևս իր ուժերու և կարողություններու չափին, այլ ընեն ա՛յն, ինչ որ անհրաժեշտ է որ ըլլա, նման մայր առյուծին՝ որ վտանգի պահուն կհարձակի փրկելու իր կորյունները, առանց մտածելու, թե իր ուժերը բավական պիտի գա՛յի՞ն առ այդ, և թե ի՞նչ արժեք պիտի կրնար ունենալ իր փորձը: Երբ մարդ կգիտակցի այս մեծ անհրաժեշտություններուն, կփրկեն ինքզինքը իր անձին հայեցողութենէն, որ իր կարողությունները տնտեսելուն ներքին հաշվետվությունն է: Այս է եղած պարագան ու պատմությունը բոլոր քաջ ու ազդեցիկ մարդոց: Մովսես, Պողոս, Գրոմվել, ասոնք բոլորը ուզած են խաղալ պահ մը վտանգները դիմագրավելու խուսափողական ճարտարությունը, այսինքն խաղալ իրենց անձեռոցի անկյուններուն հետ, ինչպես սովորաբար կըսվի, սակայն հզոր կանչը եղբայր մարդերուն և պարտականության գիտակցության, այնքան զորավոր է եղած, որ ասոնցմէ յուրաքանչյուրը մոռցած է իր մարդկային տկարությունը ու գացած է իրագործելու մարդերու փրկության իր բաժինը:

Բնականորեն պիտի ըսեք, թե հիշված շարժառիթները շատ զորավոր են և երբ զգացվի եղբայր մարդուն կողմեն, կրնան ազատագրել զայն: Սակայն ողբերգությունը հոն է, որ մարդիկ չեն զգար զայն ու հետևաբար չեն կրնար փրկվիլ մատնանշված միջոցներով: Հոս է, որ կմիջամտեն Գերագույնը, և գթալով հայրորեն իր զավակներուն տկարության, կառաջնորդեն զանոնք լավագույնին, լեցնելով այն բացը, որ իբրև վերացյալ իրողություն, շատ պիտի գար տկար արարածի ուժերուն և հասկացողության: Ահա թե ինչպես իրարու հետ և իրարու մեջ կհաշտվին մարդուն տկարությունը և Աստուծո զորությունը: Եվ սակայն որպեսզի այս ներդաշնակությունը կարենա նշանակություն ստանալ մեր կյանքին մեջ, Անոր կամքը մեր կամքին հրամայականը պարտի ըլլալ, որպեսզի Ան կարենա փրկել ինքզինքեն հուսահատ ու զզված մարդը:

Իսկ մարդն ալ իր կարգին պետք է կարենա փրկել ինքզինքը ինքնագիտակցության և ինքնադատումի փորձութենէն, լսելու համար իր գերագույն Վեհապետին հրահանգը: Ահա իմաստը առակին: «Դուն կձանշնայիր զիս, քու տէրդ, հետևաբար պետք է գործելի համաձայն իմ հրահանգներուն»: Որքա՛ն տեղին է հոս հիշատակել Սաղմոսին այս բացատրությունը, իբրև լուսաբանություն բոլոր անոնց՝ որոնք զերծ կուզեն կացուցանել ինքզինքնին իրենց համար ճշտված պարտավորություններէն, իրենց տկարութենէն կամ ինքնադատումեն եկած վկայություններով և չքմեղանքներով: Եթե գիտես ու կղզաս, թե անհրաժեշտ է ընել այսինչ բանը, ու կպահվդ տիս քու տկարություններուդ ետին, այդ կընշանակե, թե չես ուղեր լսել Գերագույնին ձայնը, որ քու էությունդ ընդերքներէն պետք է հոսի նոր կյանքի մը զորավոր արյունին նման: Ու այսպես լքված ինքզինքեդ ու Գերագույնէն, դուն այլևս ոտքերուդ վրան չես, մինչդեռ ընդհակառակն, երբ զգաս Անոր հնազանդելու հաճույքը, այն ատեն դուն պարտականությանդ գիտակցության մեջն ես և անկարելին կատարված: Այն ատեն պիտի չկենաս հարց տալու, թե արդյոք կրնա՞ւ ընել զայն, մինչև որ հաղթանակի թաղը չզգաս գլխուդ վրա: Եվ մյուս կողմէն զայն գլխուդ վրա ունենալեն հետո, պիտի վերցնես զայն զուլգ ձեռքերուդ և պիտի նետես Իր ոտքերուն, վասնզի այլևս պիտի գիտնաս, թե իրապես Ինքն էր, որ կատարեց զայն և ոչ թե դուն:

Այս պարագան սակայն գլխիվայր չի շրջեր իրողությանց տախտակը: Եթե անկարողության զգացումին արմատները ինքնագիտակցության մեջն են, պետք է ազատագրել զանոնք, մոռնալով իր անձը, այլապես չքմեղանքը իրենց տրված շնորհի նվազության կվերածվի քողարկված հպարտության մը, ոչ թե ինքնաքննադատումի արարքին, որ իր ուժերու տկարության գիտակցությունն է: Վասնզի ով որ ինքզինքը իր տկարության կամ փոքրության ետևը կպահէ, ապաստանած կըլլա այս կերպ հպարտության բերդին, ու չընեն Աստուծո իրեն տված գործը, ոչ թե իր ուժերուն անբավարության պատճառով, այլ շնորհին նվազությանը համար: Մինչդեռ ան-

հրաժեշտ է դուրս գալ այս հոգեվիճակեն, ստանձնելու գործը, զոր Աստված կուտա մեզի, առանց ցուցադրելու մեր տկարությունը, վասնզի Ան մեզի հետ է: Ու երբ Իր հետը ըլլանք և Իր լույսին մեջ, զերծ պիտի մնանք արտաքին խավարեն:

Այս ընդհանուր իրողությունն հետո, կըրնանք ըսել, թե մարդերեն շատեր, այսօր մեկ քանքար ստացող ծառային նման ինքզինքնին ամենն ալիլի զուրկ կզգան կրոնական ուժեն, և հետևաբար անոր իրագործումն: Մարդ գիտնալով հանդերձ իր կրոնական նկարագիրը, և իր հոգիին ձգտումները դեպի գերբնականն ու աստվածայինը, ընդունելով նույն ատեն իրավությունը ժամանակին ու հավիտենականության, ընդունելով, թե իր մեջ և իր հետ է Աստուծո սերը և Ս. Հոգին, սակայն ինքզինքը անկարող կզգա իրացնելու աստվածալաշտության գործը, նման կույրին, որմն պիտի պահանջեն, որ գործածեն իր շունեցած աչքը: Այսպիսին, մղված ինքնագիտակցության և ինքնադատումի զգացումներեն, կհամառի պնդելու, թե ինքը կրնա հավատ ընծայել այն բաներուն միայն, զորս իր զգայարաններուն շնորհիվ կրնա ըմբռնել և շոշափել, զրկելով այս կամ այն կերպ ինքզինքը երջանկութենն մը և մշակույթն մը նույն ատեն, որ կուգա հավատքի կյանքեն և քրիստոնեական եղբայրութենն: Այս կարգի մտայնությամբ տողորված անձերը արգահատանքի միայն կկարողանան, վասնզի կխուսափին պարտականութենն մը, զոր կրնային ընել:

Միակ մտածումը, զոր կունենանք այս կարգի մարդոց պարագային այն է, թե կրոնքի հասկացողությունը ոչ միայն թերի է անոնց մեջ, այլ սխալ կերպով տրված: Ժամանակավոր և պատահական կարգ մը հոգեկան իրողություններու նկատմամբ իրենց ծանոթությունը, զիրենք տարտամորեն միայն մոտեցուցած է հավիտենական այս իրողություններուն, և ճիշտ ատոր համար կրոնքը այդպիսիներուն համար կմնա հոգեկան իրողություններու շարք մը՝ որոնց նկատմամբ իրենք չեն զգար որոշ հարում, և հետևաբար չեն կըրնար շինել կարելի տեսակետը: Տակավին այս բազմաթիվ տեսակետներու տարբերությունը, որ գոյություն ունի քրիստոնեական հավատ-

քին մեջ, պատճառ կդառնա, որ մարդիկ ոչ միայն կանկածատորեն մոտենան անոր, այլ մանավանդ հուսահատության մատնվին հավատքի անհամբարշխության այս թոհուրոհին նկատմամբ: Եվ սակայն, եթե իրենք կարենան մտածել, թե բոլոր այդ բաժանումներուն խորը կա բան մը, որ հասարակաց է բոլորին, և եթե վերանան դեպի այդ զգացումին հունը, պիտի հանդիպին նույնիսկ Անոր՝ որ օր մը այնքան քաղցրորեն խոսեցավ երկնքեն և Գերագույնն, Իր և մեր բոլորի Հօրէն: Եվ այս սրտագին իրողությունը բավ պիտի ըլլա, որ անոնք լեցվին սիրով, խոնարհամտությամբ և մարդկայնությամբ: Ու մինչև որ անհատները չկարենան երթալ իրենց հավատքին հունը, այն սրտագին պարզության, որ բոլոր հավատալիքներու ենթահողն ու էությունը կկազմեն, չեն կրնար լեցվիլ այն մեծ սիրով, որ անհրաժեշտ է բոլոր ըմբռնումներու ու մանավանդ կրոնական համակրություններու պարագային:

Իսկ երբ հետո կհետևենք պատմության, թե ի՞նչ կերպով Ան, որ սկիզբն ու աղբյուրն է մեր հավատքին, իրագործած է ինքզինքը, թե ի՞նչպես Իր կյանքի գինով պաշտպանելն վերջ Իր մեզի բերած ճշմարտությունը, զայն մեր կյանքին մաս ընել ուղած է այնպիսի ձևով մը՝ որ լեցուն է սիրով, նվիրումով ու եղբայրությամբ, կհամոզվինք, թե Իր Մարդեղությունը, Խաչելությունն ու Հարությունը մեզի համար եղած են, և հետևաբար մենք մեր կյանքով պարտական ենք այդ բոլորին: Ահա ճշմարիտ հավատքը և անոր զգացումին պատասխանատվությունը: Վասնզի իրապես կարելի չէ հավատալ, որ աշխարհի վրա կրնա գտնվիլ մեկը, որ զուրկ ըլլա սիրո և հիացումի զգացումն և հետևաբար կրոնական կյանքեն: Մեկը, որ չկարենա համբարշխիլ այն իրողության հետ, թե հոգին անմահ է և աստվածային, և եթե հետևաբար ան Աստուծո կպատկանի և իրմով մենք ևս Աստուծո կպատկանինք ու Աստված մեզի:

Ընենք ուրեմն անհրաժեշտը մեր կյանքի երջանկության և ապահովության համար, ազատելու մեր հոգին կյանքի անստույգ և անորոշ վիճակներեն, որոնք մեր առօրյան կկաղմեն: Որովհետև Դատաստանի վերջին օրվան համար չէ միայն, այլ բոլոր ժամանակներու:

համար: Մեր տրամադրության ներքե դրված յուրաքանչյուր օրը երբ մեր փրկության չի ծառայեր, կխլե մեզմե մեր լավագույնը, մեր երիտասարդությունը, մեր ուժը, մեր գեղեցկությունը և ուսկեսս վատնված մեր ճիգերը: Ամեն օր Աստված կխոսի մեզի մեր կարելիությանց և իրագործումներուն ի հաշիվ: Կխոսի անոնց մանավանդ, որոնք իրենց տաղանդը ծրարած թաշկինակի մեջ, իզուր

կվատնեն իրենց ժամանակը: Վասնզի անոր չի գիտեր շահարկել իր քանքարը: պիտի առնվի իրմեն ու ինքը այս կերպով զրկված իր լույսեն՝ պիտի նետվի ծոցը արտաքին խավարին, նման իր քանքարը շահարկել շմտածող Ավետարանի առակի ծառային:

(«ՍԻՈՆ», ամսագիր Հայոց Պատրիարքոսյան, Երուսաղեմ)

